

Positionspapper: En hållbar industriomställning

Dokumentägare: Avdelningschef Klimat och juridik.

Beslutad av: Karin Lexén, generalsekreterare och Beatrice Rindevall, ordförande.

Framtagen av Oskar Lindberg (strateg klimatomställning), Pernilla Johansson (strateg klimatomställning) och Lars Igeland (strateg klimatomställning).

Datum: 2025-08-19.

1. Introduktion

De pågående klimatförändringarna och förlusten av biologisk mångfald utgör några av de största utmaningarna som mänskligheten stått inför. Utan en genomgripande omställning av hela samhället finns risk för katastrofala följder. Trots detta ökar utsläppen av växthusgaser¹, och vi nås av rapporter om nya värmerekord², samtidigt som den biologiska mångfalden utarmas.³

Industrins klimatomställning är en central del av den genomgripande omställning som behövs. I Sverige står industrin för cirka en tredjedel av de territoriella utsläppen av växthusgaser och utsläppen kommer främst från industrins tillverkningsprocesser, bränsleanvändning och diffusa utsläpp.⁴ Industrin måste därför ställa om för att minska Sveriges utsläpp av växthusgaser. Denna omställning är redan påbörjad där befintlig industri ställer om, produkter och teknik som är en del av klimatomställningen produceras och utvecklas och nya industrisatsningar tillkommer.

Med industriomställningen följer en efterfrågan på naturresurser när fossila bränslen ska fasas ut och material och produkter till klimatomställningen ska utvinnas, utvecklas och produceras. Bland annat väntas elanvändningen i Sverige att öka och det är industrin som förväntas stå för den största ökningen.⁵ Samtidigt väntas även efterfrågan på andra naturresurser som mineral och metaller att stiga.⁶ En omställning av industrin är nödvändig och viss utvinning av naturresurser kommer i många fall krävas för klimatomställningen, men detta kan få stor inverkan på både människor och miljö när ny elproduktion ska etableras och naturresurser exploateras. Särskilt om det främst ökar den totala efterfrågan på naturresurser, och om fokus på effektivitet och resursminskning uteblir från andra områden. Hur omställningen genomförs är därför av mycket stor betydelse, inte bara att den sker.

Med industriomställningen planeras och pågår omfattande industrisatsningar. Satsningarna kan medföra möjligheter till att minska industrins klimatpåverkan och kan utgöra en

---

¹ European Commission, Joint Research Centre, Crippa, M., Guizzardi, D., Pagani, F., Banja, M., Muntean, M., Schaaf, E., Monforti-Ferrario, F., Becker, W.E., Quadrelli, R., Risquez Martin, A., Taghavi-Moharamli, P., Köykkä, J., Grassi, G., Rossi, S., Melo, J., Oom, D., Branco, A., San-Miguel, J., Manca, G., Pisoni, E., Vignati, E. and Pekar, F., *GHG emissions of all world countries*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2024, <https://data.europa.eu/doi/10.2760/4002897>, JRC138862.

² Copernicus Climate Change Service (C3S) och World Meteorological Organization (WMO), 2025: *European State of the Climate 2024*, <https://climate.copernicus.eu/esotc/2024>, doi.org/10.24381/14j9-s541.

³ Naturvårdsverket. (2023). *Fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål 2023*.

<https://www.naturvardsverket.se/4acc3d/globalassets/media/publikationer-pdf/7000/978-91-620-7088-5.pdf>.

⁴ Naturvårdsverket. (2024). *Industrin, utsläpp av växthusgaser*. <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/klimat/vaxthusgaser-utslapp-fran-industrin/> (hämtad: 2025-01-03).

⁵ Energimyndigheten. (2025). *Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering – Huvudrapport 2024*. <https://energimyndigheten.a-w2m.se/System/TemplateView.aspx?p=Arkitektkopia&id=04b90e827bd84cdea37ecdfabe133f938&l=t&cat=%2FElektrifiering&lstqty=1>.

⁶ Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademin (IVA). (2024). *Utmaningar för att möta ökade behov av metaller och mineral – Rapport inom IVAs projekt vägval för metaller och mineral*. <https://www.iva.se/contentassets/d7ed747725d64297bef3cac8fa629407/202411-iva-vagval-for-metaller-och-mineral-rapport1-rev5-e.pdf>.

avgörande del av klimatomställningen. Samtidigt innebär dessa industrisatsningar en stor påverkan på samhällena, människorna och miljön på många platser i landet. Inte minst i norra Norrland som står i centrum för industriomställningen. Detta när nya omfattande gruvetableringar planeras och elproduktion och infrastruktur byggs ut i spåren av industriomställningen.

Redan idag föreligger det mål- och intressekonflikter kring markanvändning. Ökad efterfrågan på el och naturresurser medför ett ökat exploateringsstryck med betydande ingrepp i vår natur som riskerar att leda till omfattande och irreversibla skador. Det är därför av stor vikt att industrisatsningar innebär en reell klimatnytta och att industriomställningen leder till kraftigt minskade utsläpp av växthusgaser, då vi befinner oss mitt i en klimatkris. Den behöver även förhålla sig till att vi befinner oss i en samtida naturkris.⁷ Dessa utmaningar måste lösas tillsammans och med hänsyn till, och inflytande av, de människor och lokalsamhällen som påverkas vid exploatering av mark och naturresurser.

Det här positionspappret beskriver centrala ståndpunkter för att industriomställningen också ska vara en verklig grön omställning, vilket den ofta gör anspråk på att vara. Fokuset i positionspappret är industrins omställning och dess efterfrågan och försörjning av el och andra naturresurser, som mineral och metall, samt de utmaningar och risker som exploatering medför. Däremot utelämnas skogsindustrin och skogsbruket som också är i stort behov av omställning.⁸

2. Naturskyddsföreningens ståndpunkter

Naturen sätter gränser för industriomställningen

De planetära gränserna utgör ett ramverk av nio processer som är avgörande för planetens resiliens och stabilitet.⁹ Genom att överskrida en eller flera av de planetära gränserna kan katastrofala effekter på jordsystemet riskeras¹⁰, och möjligheten till liv i trygghet och välbefinnande.¹¹

⁷ Se mer om naturkrisen på Naturskyddsföreningen *Vad innebär Naturkrisen?* (2023).

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/vad-innebar-naturkrisen/> (hämtad 2025-08-18).

⁸ Se mer om Naturskyddsföreningens övergripande ståndpunkter i skogsfrågor i Naturskyddsföreningen. (2020).

Skogen – Policy. <https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/11103844/skogspolicy.pdf>. Se även

Naturskyddsföreningen. (2023). *Positionspapper: Skydd av skog i Sverige*.

https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2024/06/34109_63d43c41c2641d9.pdf, samt Naturskyddsföreningen.

(2022). *Låt skogen leva – Ett hållbart nyttjande av den svenska skogen*.

<https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2022/03/16101416/Rapport-Lat-skogen-leva-2022-03-17.pdf> och

Naturskyddsföreningen. (2021). *Skogen, klimatet och den biologiska mångfalden*.

https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/11103836/skogen_och_klimatet.pdf.

⁹ Richardson, K. et al. (2023). *Earth beyond six of nine planetary boundaries*. Science Advances, 9(37).

<https://doi.org/10.1126/sciadv.adh2458>.

¹⁰ Rockström, J., W. Steffen, K. Noone, Å. Persson, F. S. Chapin, III, E. Lambin, T. M. Lenton, M. Scheffer, C. Folke, H. Schellnhuber, B. Nykvist, C. A. De Wit, T. Hughes, S. van der Leeuw, H. Rodhe, S. Sörlin, P. K. Snyder, R. Costanza, U. Svedin, M. Falkenmark, L. Karlberg, R. W. Corell, V. J. Fabry, J. Hansen, B. Walker, D. Liverman, K. Richardson, P. Crutzen, and J. Foley. 2009. *Planetary boundaries: exploring the safe operating space for humanity*. *Ecology and Society* 14(2): 32. [online] URL: <http://www.ecologyandsociety.org/vol14/iss2/art32/>

¹¹ Naturskyddsföreningen. (2024). *Naturskyddsföreningens policy för hållbar samhällsekonomi*.

https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2024/10/34517_ebea583a93f5442.pdf.

De planetära gränserna är beroende av varandra, vilket innebär att överskridandet av en planetär gräns påverkar andra.¹² Detta behöver samhället anpassa sig till, och ta ett helhetsansvar så att inte miljö- och resursproblem förväntas lösas på bekostnad av varandra.

Redan idag är samtliga av de planetära gränserna starkt påverkade av mänsklig aktivitet, och sex av nio gränser är redan överskridna.¹³ Industriomställningens genomförande måste ske med hänsyn till detta. Samtidigt som industrins utsläpp av växthusgaser måste fasas ut riskerar ett ensidigt fokus på detta att inverka negativt på andra planetära gränser. För att Industriomställningen ska bli en verkligt grön omställning krävs alltså ett helhetsgrepp där klimatomställningen sker utan att förvärra naturkrisen.

Industriomställningen måste leda till en utfasning av industrins utsläpp av växthusgaser. Även uttaget av naturresurser och belastningen på naturen måste minska¹⁴, och material- och energieffektiviteten öka. Det krävs också en omställning från en linjär ekonomi med utvinning och produktion av produkter av primär råvara till en cirkulär ekonomi. Vidare måste samhällets konsumtionsmönster förändras så att den materiella konsumtionen minskar, och användandet av energi och naturresurser sker inom ramen för de planetära gränserna. Perspektiv om *tillräcklighet*¹⁵ behöver få ett större utrymme för skapandet av hållbara konsumtionskulturer.

Naturskyddsföreningen anser att:

- *Inflödet av primära råvaror och användandet av energi, vatten och farliga kemikalier i ekonomin ska minska så att resursuttaget hålls inom naturens gränser.*
- *Efterfrågan på nya produkter och byggnationer behöver minska, och redan utvunnet material ska användas i första hand.*
- *Allt material som förs in i ekonomin ska användas så länge som möjligt, kunna återbrukas och till slut återvinnas vilket bland annat förutsätter giftfria materialströmmar och att produkter utformas för lång livslängd.*

Industriomställningen- en del av energiomställningen

Elektrifiering utgör en viktig del av energiomställningen, men väntas samtidigt leda till ökad elanvändning. Detta ställer nya krav på energisystemet. Industrin väntas framöver stå för den största ökningen av svensk elanvändning när befintlig industri elektrifieras och nya

¹² Rockström, J. et al. *Planetary boundaries: exploring the safe operating space for humanity.*

¹³ Richardson, K. et al. *Earth beyond six of nine planetary boundaries.*

¹⁴ Naturskyddsföreningen. *Naturskyddsföreningens policy för hållbar samhällsekonomi.*

¹⁵ Tillräcklighet definieras här utifrån Naturskyddsföreningen. *Naturskyddsföreningens policy för hållbar samhällsekonomi*, som: *Förhållande i ett samhälle där man undviker överflöd och hushåller med resurser för att säkerställa allas möjlighet till välbefinnande inom de planetära gränserna.*

industrietableringar för tillverkning av bland annat fossilfritt stål, grön vätgas och elektrobränslen tillkommer.^{16,17}

Det är i sig en positiv utveckling att elektrifieringen möjliggör industrins minskade klimatpåverkan, om det samtidigt bidrar till omställningen till ett förnybart energisystem.¹⁸ Elektrifiering är en nödvändig pusselbit för omställning där fossila bränslen ersätts och kan också bidra till minskad total energianvändning, vilket är nödvändigt för ett energisystem inom de planetära gränserna. Samtidigt innebär all elproduktion negativa miljöeffekter och konkurrerande markanvändningsintressen, även om skillnaden är mycket stor mellan energislag.

Hur mycket elanvändningen kommer att öka i Sverige beror dock på en rad faktorer. Osäkerheter kring realiserandet av industriprojekt och hur deras produktion, samt deras efterfrågan på el ökar påverkar bedömningen om Sveriges framtida elanvändning.¹⁹ Vilken utveckling Sveriges elanvändning tar avgörs av vägval vi gör idag. Genom att hushålla med energi och resurser, prioritera energieffektivisering och energitillräcklighet kan efterfrågan på el dämpas, och därmed minska behovet av ny elproduktion.

Energieffektivitet först är en övergripande princip inom EU²⁰, och Internationella energirådet (IEA) kallar energieffektivisering för det "första bränslet".²¹ Energieffektivisering och energitillräcklighet behöver därför få större utrymme för att minska energianvändningen och minimera de målkonflikter som all elproduktion innebär. Även med sådana åtgärder kommer ny elproduktion att behövas²², men i betydligt mindre omfattning än de scenarier som idag styr politiken.

Den tillkommande elproduktion som är nödvändig för omställningen behöver vara förnybar och lokaliseringen är avgörande för att minska de negativa effekterna av elproduktionen. Sker lokalisering och byggnation på rätt sätt är det möjligt att bygga ut vindkraften på ett hållbart

---

¹⁶ Energimyndigheten. *Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering – Huvudrapport 2024*.

¹⁷ I Energimyndigheten. *Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering – Huvudrapport 2024* bedöms elbehovet ligga mellan 200-340 TWh till 2045 och mellan 210-365 TWh till 2050 i de scenarier som presenteras. 2023 uppgick Sveriges elanvändning inom landet till cirka 135 TWh, enligt SCB. (2024). *Tillförsel och användning av el 2021-2023 (GWh)*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/energi/tillforsel-och-anvandning-av-energi/arlig-energistatistik-el-gas-och-fjarrvarme/pong/tabell-och-diagram/tillforsel-och-anvandning-av-el-20012023-gwh/> (hämtad: 2025-04-08).

¹⁸ Naturskyddsföreningen anser att Sveriges energiförsörjning ska vara fossilfri till 2030 samt senast till 2040 även 100 procent förnybar och hållbar.

¹⁹ Energimyndigheten. *Myndighetsgemensam uppföljning av samhällets elektrifiering – Huvudrapport 2024*.

²⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/1791 av den 13 september 2023 om energieffektivitet och om ändring av förordning (EU) 2023/955. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32023L1791>

²¹ Internationella energirådet. (u.å.). *Energy Efficiency*. <https://www.iea.org/energy-system/energy-efficiency-and-demand/energy-efficiency> (hämtad: 2025-02-14).

²² Naturskyddsföreningen. (2019). *Fossilfritt, förnybart, flexibelt – Framtidens hållbara energisystem*. https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/11102916/fossilfritt_fornybart_flexibelt_-_framtidens_hallbara_energisystem.pdf.

sätt i Sverige.²³ Solkraft kan också utgöra en mer hållbar energikälla än andra energislag²⁴, och med dess produktionsmönster kompletterar solen vindkraften väl²⁵, och bör utgöra en större roll i framtidens elsystem.²⁶ Med utbyggd vindkraftsproduktion kan däremot bland annat svensk industris ökade elanvändning tillgodoses med så liten negativ påverkan på miljön som möjligt.²⁷ Vindkraften behöver därför byggas ut i Sverige tillsammans med införandet av nya flexibilitetsresurser och en smartare och effektivare energianvändning. Men det behöver ske på ett ansvarsfullt och hållbart sätt där hänsyn tas till en rad olika värden.²⁸

Naturskyddsforeningen anser att:

- *Det ska införas mål för energitillräcklighet för att skapa en strukturerad minskning av energianvändningen.*
- *Incitament och finansieringsmöjligheter ska styra mot energieffektivisering.*
- *Etablering av vindkraftverk ska ske på platser där de inte hotar höga natur-, kultur eller miljövärden och med stor hänsyn till sociala värden.*
- *Vid lokalisering av vindkraft måste hänsyn tas till den biologiska mångfalden, på land såväl som till havs, och får inte försvaga sårbara eller särskilt utsatta grupperns tillgång till mark, vatten eller försörjning.*
- *Att en lokaliseringshierarki ska tillämpas när solenergiproduktion etableras. Hierarkin bör speglas i olika sorters styrmedel från obligatorisk solenergi på lämpliga byggnadstak, till incitament i prioriterade markområden, och sist till förbud i skyddade områden.²⁹*

---

²³ Naturskyddsforeningen. (2021). *Vindkraft - En viktig del av framtidens energisystem*.

<https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/06/11151042/rapport-naturskyddsforeningen-vindkraft-en-viktig-del-i-framtidens-energisystem.pdf>.

²⁴ Naturskyddsforeningens. (2024). *Positionspapper om solenergi*.

<https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2024/09/positions-papper-solenergi.pdf>.

²⁵ Naturskyddsforeningens. (2020). *Klimat, energi och transporter - Policy*.

https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/05141755/naturskyddsforeningens_klimatpolicy_2020.pdf.

²⁶ Naturskyddsforeningen. *Fossilfritt, förnybart, flexibelt - Framtidens hållbara energisystem*.

²⁷ Naturskyddsforeningen. *Vindkraft - En viktig del av framtidens energisystem*.

²⁸ Se Naturskyddsforeningen. *Vindkraft - En viktig del av framtidens energisystem*, för ytterligare information och ställningstaganden om vindkraft samt Naturskyddsforeningen. (2023). *Havsbaserad vindkraft - ståndpunkter och vägledning*. <https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2023/07/05102706/Naturskyddsf-2023-Havsbaserad-Vindkraft.pdf>, för ytterligare information, ståndpunkter och vägledning om havsbaserad vindkraft.

²⁹ Se Naturskyddsforeningen. (2024). *Positionspapper om solenergi* för Naturskyddsforeningens lokaliseringshierarki och övriga ståndpunkter om solenergi.

En mineralhierarki minskar behovet av gruvor

Flera sektorer i samhället behöver mineral och metaller och omställningen till ett fossilfritt samhälle kräver i många fall tillgång till vissa av dessa begränsade naturresurser.

Elektrifiering, digitalisering och teknikutveckling ökar efterfrågan på metall och mineral, men även faktorer som befolkningstillväxt, ekonomisk tillväxt och ökad levnadsstandard är faktorer som leder till en ökad global efterfrågan på dessa råvaror.³⁰ Men samtidigt som det finns faktorer som ökar efterfrågan på mineral och metall, så finns det möjlighet att minska denna ökade efterfrågan. Exakt i vilken utsträckning efterfrågan på metall och mineral kan komma att öka beror därför på de vägval vi gör.

Genom att förändra konsumtions- och produktionsmönster kan efterfrågan på mineral och metall minskas och därmed behovet av nybrytning, vilket skulle minska de negativa konsekvenserna som gruvdrift oundvikligen medför. Detta är av stor vikt, för även om flera samhällssektorer har ett behov av mineral och metall har mineralindustrin mycket stor påverkan på miljö, natur och människor både i Sverige och i andra länder. Gruvverksamhet har stor påverkan på exempelvis biologisk mångfald och vattenkvalitet.³¹ Ofta innebär gruvverksamhet stora intrång i värdefulla naturområden, påverkar grundvatten och kan även påverka kringliggande områden genom bland annat läckage av giftiga ämnen och damning.³² Samtidigt medför gruvverksamhet andra intressekonflikter, i Sverige inte minst med den samiska kulturen och renskötseln. I många fall försvårar gruvprojekt för renskötseln och begränsar, eller rent av förhindrar, nyttjandet av traditionella renskötselområden.³³ Även efter att en gruvverksamhet upphört kan den exploatering som verksamheten medfört fortsätta påverka renskötseln och medföra konsekvenser för en sameby.³⁴ Detta innebär att även om utvinning av mineral och metaller är för ett viktigt syfte, till exempel till teknik för klimatomställningens genomförande, får utvinning aldrig ske utan hänsyn till miljö-, natur och sociala värden.

För att minimera behovet av nybrytning av mineralresurser, och minska de negativa effekterna av nya gruvor, anser Naturskyddsföreningen att lagstiftning och styrmedel ska utformas utifrån en *mineralhierarki*.³⁵ Andra alternativ till nybrytning av mineral och metall bör uttömmas innan gruvdrift är aktuellt. Först bör efterfrågan minimeras, produkter och

---

³⁰ Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA). *Utmaningar för att möta ökade behov av metaller och mineral – Rapport inom IVAs projekt vägval för metaller och mineral*.

³¹ Naturvårdsverket. (2022). *Industrins klimatomställning – Underlagsrapport till regeringsuppdraget om Näringslivets klimatomställning*. <https://www.naturvardsverket.se/4ac316/globalassets/media/publikationer-pdf/7000/978-91-620-7045-8.pdf>.

³² Naturskyddsföreningen. (2015). *Policy - Mineral*. https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/11103156/mineral_Policy_0.pdf.

³³ Ibid.

³⁴ Kløcker Larsen, R., Boström, M. and Voernese sameby (2021). *"Renen får aldrig betesro": Konsekvenser av Bolidens gruva och vägen i Stihkeområdet för Voernese sameby*. SEI Working Paper. Stockholm Environment Institute. <https://doi.org/10.51414/sei2021.008>

³⁵ Naturskyddsföreningen. *Policy - Mineral*

komponenter återbrukas, redan bruten mineral och metall återvinnas och alternativa metoder för utvinning användas.³⁶

Miljölagstiftningen är avgörande för att förebygga skador och konflikter

Industrins omställning måste ske skyndsamt inom planetens gränser, men på ett sätt som inte äventyrar människor och miljön. Det är miljölagstiftningen som säkerställer skyddet för vår gemensamma miljö och natur och skyddar människors hälsa. Samtidigt är det miljöbalken och miljöprövningarna som hanterar och förebygger de konflikter som kan uppstå vid exploatering av mark och naturresurser på ett ordnat vis, vilket gör den till avgörande för en hållbar utveckling.

För att industriomställningen ska kunna ske på ett hållbart sätt är det av vikt att miljölagstiftningen fungerar väl. Detta för att förhindra oåterkalleliga konsekvenser för miljö och hälsa och att människor och lokalsamhällen får insyn och inflytande i frågor som rör dem och deras närmiljö. Detta ställer krav på välfungerande prövningsprocesser där tillräckligt utrymme för deltagande i tillståndsprocesser ges och att tillräcklig miljöhänsyn säkerställs.

Miljöbalken har fått kritik för att långa tillståndsprocesser och hårda regler skulle utgöra hinder för klimatarbetet och samhällsutveckling.³⁷ Starka intressen driver på för en försvagad lagstiftning. Men givet den akuta situationen som vi befinner oss i, med en samtida klimatkris och naturkris behöver det säkerställas att dessa kriser inte åtgärdas på bekostnad av varandra. Genvägar i miljölagstiftningen för att underlätta för särskilda åtgärder eller projekt riskerar att skapa osäkerheter och kan leda till negativa konsekvenser för människor och miljön. Det är miljölagarna som har skyddat värdefulla naturområden, skyddat dricksvatten och minskat hälsofarliga luftföroreningar och behöver fortsatt göra så, och det är stärkta miljölagar som kan vända naturkrisen och säkerställa klimatmålen uppfyllelse.³⁸

Naturskyddsföreningen anser att:

- *Svenska lagar och internationella regleringar till skydd för miljön och mänskliga rättigheter ska stärkas, genom till exempel välfungerande prövningsprocesser, värnad talerätt samt ett effektivt skydd för miljöförsvare och miljöorganisationers arbete.*

En rättvis industriomställning

Industriomställningen är avgörande för samhällets klimatomställning, och den behöver ske snabbt. Det krävs även ett folkligt stöd för de åtgärder som möjliggör tillräckliga utsläppsminskningar och klimatsomställningen behöver uppfattas som rättvis för att kunna

---

³⁶ Se Naturskyddsföreningens mineralhierarki bestående av fem steg i Naturskyddsföreningen. (2021). *Metaller – en ändlig resurs med oändlig potential*. <https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/05/26114951/rapport-metaller-andlig-resurs-oandlig-potential-naturskyddsforeningen-2021.pdf>.

³⁷ Naturskyddsföreningen. (2024). *Till miljölagarnas försvar – En granskning av myter om miljölagarna*. https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2024/04/33880_316cecf08f6855e.pdf.

³⁸ Ibid.

genomföras.³⁹ Det behövs därför en snabb och rättvis klimatomställning. Enligt Naturskyddsföreningen innebär en rättvis klimatomställning att:

*Samhället och ekonomin omvandlas på det sätt som krävs för att uppnå tillräckliga utsläppsminskningar i linje med 1,5°C-gradersmålet och anpassa samhället till oundvikliga klimatiförändringar inom de planetära gränserna. Detta samtidigt som människor och samhällen ges förutsättningar att genomföra omställningen på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt, ges förutsättningar att aktivt delta i demokratiska beslutsprocesser, och omställningens kostnader och fördelar fördelas så att de uppbärs så likvärdigt som möjligt i samhället inom och mellan nu levande och kommande generationer.*⁴⁰

Industriomställningen behöver ske med hänsyn till, och inflytande för, de människor och lokalsamhällen som påverkas av industriomställningen. Ingen grupp får bära en oproportionerlig kostnad av klimatomställningens åtgärder och människor ska inkluderas i demokratiska beslutsprocesser och kunna delta aktivt i omställningen.

I de fall industriomställningen innebär exploatering av mark och naturresurser behöver detta ske på ett socialt och miljömässigt hållbart sätt. Samernas rättigheter har genom historien kränkts vid naturresursnyttjande och Sverige brister alltjämt i efterlevnad av urfolksrätten och i införlivandet av internationella regelverk.⁴¹ Även idag fattas beslut som påverkar samiska kulturen och renskötseln i strid med samiska rättigheter. Ökad exploatering medför därför risker. Till följd av att svensk lagstiftning brister i att säkerställa samernas inflytande vid exploatering, riskeras samernas utsatthet vid intressekonflikter över nyttjandet av dessa resurser som omställningen medför att öka.⁴²

Naturskyddsföreningen anser att:

- *Lokalsamhällens deltagande i beslut om och förvaltning av naturresurser bör stärkas.*
- *Allt nyttjande och bevarande av mark- och vattenresurser ska bedrivas med respekt för urfolks och lokalsamhällens rättigheter, kultur, och försörjningsmöjligheter, och i enlighet med principen om fritt, informerat förhandssamtycke.*⁴³

Samtidigt som klimatåtgärder måste vidtas för att minska utsläppen av växthusgaser behöver omställningens kostnader och fördelar fördelas så att de uppbärs så likvärdigt som möjligt.

---

³⁹ Naturskyddsföreningen. (2024). *Rättvis klimatomställning i praktiken – Så ställer vi om Sveriges persontransporter och energianvändning*. <https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2024/11/rattvis-klimatomställning-i-praktiken-v2.pdf>.

⁴⁰ Naturskyddsföreningen. (2022). *Positionspapper: Naturskyddsföreningens principer för en rättvis klimatomställning*. https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2022/11/07103717/32350_7c381f3ae730aa6.pdf.

⁴¹ Civil Rights Defenders och Naturskyddsföreningen. (2021). *SAMISKA FOLKETS MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH NATURSKYDD VID NATURRESURSNYTTJANDE I SÅPMI/SÅBME/SÅBMIE/SAEPMIE*. https://cdn.naturskyddsforeningen.se/uploads/2021/10/19133720/Position_kring_naturresursutnyttjande_i_Sapmi_CR_D_NF.pdf.

⁴² Naturskyddsföreningen. *Naturskyddsföreningens policy för hållbar samhällsekonomi*.

⁴³ Se även Civil Rights Defenders och Naturskyddsföreningen. *SAMISKA FOLKETS MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER OCH NATURSKYDD VID NATURRESURSNYTTJANDE I SÅPMI/SÅBME/SÅBMIE/SAEPMIE*, för mer information.

Detta kan exempelvis ske genom att nyttor från omställningen fördelas och förs tillbaka till lokalsamhällen som påverkas av åtgärder för klimatomställningen.⁴⁴ Skatter eller andra ersättningar från utvinning av naturresurser bör i ökad utsträckning återföras till de lokala samhällena.⁴⁵

Naturskyddsföreningen anser att:

- *Skatter eller andra ersättningar från naturresursutvinning bör öka, och i större utsträckning föras tillbaka för att bidra till lokalt förankrad hållbar samhällsutveckling.*

En verkligt hållbar industriomställning

Att industrin ställer om är absolut nödvändigt för att minska utsläppen av växthusgaser. Men denna omställning måste förhålla sig till att vi även befinner oss i en trippelkris med klimatförändringar, förlust av biologisk mångfald och spridningen av miljögifter. För att industriomställningen ska kunna vara en grön omställning behöver genomförandet ske med hänsyn till detta och utmaningarna lösas tillsammans, inte på bekostnad av varandra. Utsläppen av växthusgaser från industrin måste därför fasas ut och belastningen på naturen minska. Samtidigt som omställningen sker på ett socialt hållbart sätt.

För att industriomställningen verkligen ska vara hållbar behöver den ske inom de planetära gränserna, med hänsyn till och inflytande av de människor och lokalsamhällen som påverkas av omställningen.

---

⁴⁴ Naturskyddsföreningen. *Rättvis klimatomställning i praktiken – Så ställer vi om Sveriges persontransporter och energianvändning.*

⁴⁵ Naturskyddsföreningen. *Naturskyddsföreningens policy för hållbar samhällsekonomi.*